

Петров В. В.,аспірант кафедри господарського права і процесу
Національного університету «Одеська юридична академія»

ЩОДО ПИТАННЯ ПРО ФУНКЦІЇ ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА

Анотація. Дана наукова стаття присвячена виокремленню та змістовній характеристиці функції з точки зору господарсько-правового забезпечення. Встановлено, що функції права – це основні напрями впливу права на суспільні відносини, свідомість і поведінку осіб, які розкривають його соціальне призначення та впливають із сутності права і є більш глобальними. У загальному сенсі функції будь-яких регуляторів суспільних відносин представляють собою сукупність певних напрямів дії цих регуляторів у динаміці, тобто на тлі взаємодії з іншими регуляторами, об'єктами та суб'єктами регулювання. Доведено, що усталений у юридичній науці термін «функції права» апелює до функцій позитивного права, адже саме воно представляє собою сукупність правових норм, встановлених або санкціонованих державою, які є обов'язковими для виконання і забезпечуються державним примусом.

Визначені функції господарського права як обумовлені соціальним призначенням господарського права (тандему природного та позитивного) основні напрями впливу права на суспільно-економічні відносини з метою їх упорядкування, розвитку та охорони, а також у забезпеченні правопорядку у сфері господарювання. Для теоретично-практичного усвідомлення функцій господарського права важливим є їх класифікація на певні різновиди та важливу групу утворює традиційний тандем регулятивної та охоронної функцій права. Значно складніше визначити коло спеціально-галузових функцій господарського права та такими функціями доречно визнавати: функцію узгодження приватних та публічних інтересів, координаційну та протекціоністську (захисту національного товаровиробника) функції. Регулятивна функція господарського права полягає не тільки у закріпленні та упорядкуванні вже існуючих у сфері господарювання відносин, але й у випереджаючому правовому впливі, що полягає у «конструюванні» певних видів відносин без опору на усталену практику господарювання за відсутності такої.

Ключові слова: функції права, регулятивна функція, стимулююча функція, господарсько-правове забезпечення, господарське право, господарське законодавство.

Petrov V. V. Regarding the question of the functions of commercial law

Abstract. This scientific the article is devoted to the isolation and substantive characterization of the function from the point of view of economic and legal support. It is established that the functions of law are the main directions of the influence of law on social relations, consciousness and behavior of individuals, which reveal its social purpose and arise from the essence of law and are more global. In a general sense, the functions of any regulators of social relations represent a set of certain directions of action of these regulators in dynamics, that is, against the background of interaction with other regulators, objects and subjects of regulation. It is proved that the term «functions of law» established in legal science appeals to the functions of positive law, because it is it that represents a set of legal norms established or sanctioned by the state, which are mandatory for execution and are ensured by state coercion.

The functions of economic law are determined as the main directions of the influence of law on socio-economic relations, determined by the social purpose of economic law (the tandem of natural and positive), with the aim of their regulation, development and protection, as well as in ensuring law and order in the sphere of management. For the theoretical and practical understanding of the functions of economic law, their classification into certain varieties is important, and an important group is formed by the traditional tandem of regulatory and protective functions of law. It is much more difficult to determine the range of special-industry functions of economic law, and it is appropriate to recognize as such functions: the function of harmonizing private and public interests, the coordination and protectionist (protection of the national commodity producer) functions. The regulatory function of economic law consists not only in consolidating and regulating relations already existing in the sphere of management, but also in anticipatory legal influence, which consists in «constructing» certain types of relations without relying on established business practice in the absence of such.

Key words: functions of law, regulatory function, stimulating function, economic and legal support, economic law, economic legislation.

Вступ. Загальне значення функцій права полягає в тому, що вони розкривають соціальне призначення права – те, як воно діє у суспільстві, які завдання вирішує і які цілі переслідує. Право не є статичним набором правил, адже саме воно активно взаємодіє із суспільними відносинами, формуючи їх, захищаючи та розвиваючи. Сфера господарювання саме й є постійно розвиваючою та динамічною, яка постребує сучасного нормативного забезпечення, насамперед, завдяки господарському законодавству.

Метою статті є виокремлення та надання змістовної характеристики функції з точки зору господарсько-правового забезпечення та її ролі як чинника його самостійності.

Виокремленням та дослідженням функцій права через займалися деякі науковці, а саме: О. Гетманець, Ю. Жорнокуй, Р. Іванчук, В. Погорілко, Н. Степаненко та інші. Однак, проблеми саме господарсько-правового забезпечення у функціональному розрізі раніше не піддавались самостійному аналізу та більше того, на тлі вельми розвиненого вчення про функції права у загально-теоретичній площині, доводиться констатувати відсутність наукових праць, присвячених саме функціям господарського права. Малозадовільний стан розробки означеної правової категорії не може бути занесений до активу юридичної науки. Отже, вивчення функцій господарського права та їх видів становить один з найбільш затребуваних та перспективних напрямів господарсько-правових досліджень.

Виклад основного матеріалу. Функції будь-яких регуляторів суспільних відносин представляють собою сукупність певних напрямів дії цих регуляторів у динаміці, тобто на тлі взаємодії з іншими регуляторами, об'єктами та суб'єктами регулювання. Між тим, варто мати на увазі, що функції права та функції законодавства, в тому числі господарського, не можуть ототожнюватись, адже останнє виконує цілий ряд специфічних інструментальних функцій спрямованих на формування первинної бази регулювання. Разом із тим, відмовляючись від жорсткого протиставлення тісно пов'язаних між собою категорій «функції права», «функції зако-

нодавства» та «функції держави», важливо розуміти і наявні між ними відмінності, не порушувати «демаркаційної лінії». Адже сама етимологічна природа термінів «право» та «законодавство» різна, у чому проявляється й відмінності їх функцій.

Крім того, у юридичній літературі цілком слушно відстоюється точка зору, відповідно до якої функції права це «напрями або види впливу права на суспільні відносини, у яких виражається роль і призначення права у суспільстві й державі, його соціальна цінність і найважливіші риси» [1, с. 12], а теоретики визначають, що це «головні напрями або види нормативно-правового впливу держави на суспільні відносини, зумовлені соціальним призначенням права, які виражають необхідність існування права як соціального явища в суспільстві й державі, його найважливіші риси, особливості, які відповідають економічному, ідеологічному та соціально-політичному змісту регулювання суспільних відносин на конкретному історичному етапі розвитку суспільства» [2, с. 186]. Тобто, підкреслюється нормативно-економічна складова функцій права, що вкрай важливо для господарського права як галузі права у системі вітчизняного права. Загалом функції права – це основні напрями впливу права на суспільні відносини, свідомість і поведінку осіб, що розкривають його соціальне призначення та саме вони впливають із сутності права і є більш глобальними.

На думку цивілістів саме «через свої функції цивільне право гарантує стабільність, справедливість і правову захищеність суспільних відносин, що є основою для розвитку правової держави й добробуту громадян» [3, с. 46]. Таке твердження є дискусійним, адже навряд чи можна говорити про функції цивільного права захищати суспільні відносини та добробут громадян, бо це скоріше є функцією держави та публічних галузей права, а цивільне право спрямовано на захист приватного інтресу. У контексті господарського права при визначенні функцій цей суспільний аспект захист є більш вираженим. Йдеться про встановлення, дотримання та динаміку регулювання взаємин держави та суб'єктів господарювання. Аналогічна влас-

тивість навряд чи може бути визнана за функціями законодавства, вади якого логічно продовжують недосконалість людської природи. Наприклад, за радянських часів закон послідовно та суворо «охороняв» суспільство від проявів підприємницької активності, але й, сучасному господарському законодавству притаманна протекціоністська функція, адже не дивлячись на суперечливе скасування ГК України, захист національного товаровиробника, захист економічної конкуренції, забезпечення валютної безпеки та стимулювання виробництва в середині країни, не перестає бути завданням держави. Тому в тій чи іншій мірі через господарське законодавство продовжуватиметься захисту спільних інтересів, що також виглядає неоднозначно з огляду на необхідність забезпечення режиму рівності здійснення господарської діяльності, розвитку економічної конкуренції, пріоритетного врахування інтересів національного бізнесу, дотримання міжнародних зобов'язань української держави в рамках ГАТТ/СОТ тощо.

Видається, що для подолання означених розбіжностей варто взяти до уваги, що під узагальнюючим терміном «право» насправді «ховаються» різні сутності – природне і позитивне право. З огляду на це, логічно постає питання: до функцій якого права, природного чи позитивного, апелює усталений у юридичній науці термін «функції права»? Чи є тотожними функції природного і позитивного права, або кожне з цих явищ виконує лише йому притаманні функції?

Незважаючи на вельми широкий спектр підходів до розуміння співвідношення природного і позитивного права, відмінна природа цих явищ суспільної дійсності майже не заперечується: вітчизняний вчений С. Слівка образно зауважив, що «окреме існування позитивного права від природного можна порівняти з існуванням голови без мозку, відходом від природи з метою узурпації свободи волі людини» [4, с. 118]. Слушною є думка про те, що саме «природне право та позитивне право протистоять одне одному, але водночас необхідні одне для одного, перебуваючи в постійному взаємозв'язку. Зокрема, заступенем усвідомлення природних ідей справедливості у суспільстві вони знаходять більш

значне втілення в нормах позитивного права. Для того щоб норми і принципи природного права набули обов'язкової юридичної сили, вони повинні бути втілені в норми позитивного права та забезпечені примусовою силою держави. Взаємодія, взаємозв'язок між природним та позитивним правом як протилежностями характеризує явище як одне ціле – право» [5, с. 174]. Усталений у юридичній науці термін «функції права» апелює до функцій позитивного права, адже саме воно представляє собою сукупність правових норм, встановлених або санкціонованих державою, які є обов'язковими для виконання і забезпечуються державним примусом. Це право, яке існує «тут і зараз» у вигляді законів, підзаконних актів, судових рішень (у прецедентних системах) тощо. Аналогічний підхід прийнятий і Конституційним судом України, про що свідчить низка його рішень: «одним з проявів верховенства права, – підкреслюється у підпункті 4.1 Рішення Конституційного Суду України у справі про призначення судом більш м'якого покарання від 2 листопада 2004 року N 15-рп/2004, – є те, що право не обмежується лише законодавством як однією з його форм, а включає й інші соціальні регулятори, зокрема норми моралі, традиції, звичаї тощо, які легітимовані суспільством і зумовлені історично досягнутим культурним рівнем суспільства. Всі ці елементи права об'єднуються якістю, що відповідає ідеології справедливості, ідеї права, яка значною мірою дістала відображення в Конституції України... Таке розуміння права не дає підстав для його ототожнення із законом, який іноді може бути й несправедливим... Справедливість – одна з основних засад права, є вирішальною у визначенні його як регулятора суспільних відносин, одним із загальнолюдських вимірів права...» [6]. Отже, коли йдеться про «функції права» в контексті його впливу на суспільство, механізмів його дії та реалізації його завдань, мається на увазі саме позитивне право.

Для природного права притаманним є об'єктивність, під якою розуміється його існування та дійсність незалежно від людської волі, суб'єктивних бажань, угод, державних законів чи суспільних домовленостей. Також

природне право є об'єктивним з урахуванням його принципів, а саме: універсальність, тобто застосовні до всіх осіб, у будь-який час і в будь-якому місці; невід'ємність, тобто не можуть бути скасовані чи відібрані; пізнаваність, тобто можуть бути відкриті людським розумом, а не створені ним та пріоритет за позитивне право, тобто воно слугує критерієм для оцінки справедливості та легітимності законів, встановлених державою. Отже, об'єктивність дійсно може розглядатись як властивість функцій права з тим застереженням, що під останніми маються на увазі саме функції природного права, під якими, очевидно, слід розуміти такі напрями впливу права на суспільні відносини, що зберігають своє значення незалежно від їх формального визначення. З іншого боку, і позитивне право не може бути повноцінним регулятором суспільних відносин без опору на право природне, адже саме «природне право обмежую сваволлю суспільної влади так само, як позитивне право обмежує сваволлю особистості. Але природне право визначає правила поведінки не тільки для суспільної влади, а й для приватних осіб. Якщо суспільство не дотримується приписів природного права, воно або розпадається, або деградує в суспільство рабів» [7, с. 42].

Наведені аргументи переконують, що сучасна теорія функцій права має виходити з визнання обмеженості функціональних ресурсів окремо взятих природного та позитивного права, справжня сила яких проявляється лише в єдності, адже, як слушно зазначається у літературі «закріплення функцій права на кодифікаційному рівні галузей права сприяє ефективному застосуванню та реалізації правових норм, налагодженню чіткого механізму правового регулювання суспільних відносин, наслідком чого є формування у суспільстві високого рівня правової культури громадян, розуміння ними позитивної або негативної поведінки» [8, с. 47]. Отже, об'єктивна теорія функцій права має спиратись на їх змішаний, природно-позитивний зміст, і з цієї точки зору об'єктивність не може визнаватись ознакою функцій права. Зазначене проявляється через основні постулати господарського права, а саме: визначення гос-

подарської діяльності, її різновидів, суб'єктів, об'єктів, договірному забезпеченні тощо.

На підставі викладеного можна позначити на найбільш істотні ознаки функцій права, а саме: виражають роль та призначення права у суспільстві і становлять виключно необхідні (позитивні) напрями його впливу на регульовані відносини, мають постійний характер, виражають безперервний вплив на відносини, виражають відношення одного предмету (явища) до іншого предмета (явища) та нерозривно пов'язані із цілями та завданнями правового впливу.

З урахуванням наведених ознак вбачається можливим визначити функції господарського права як обумовлені соціальним призначенням господарського права (тандему природного та позитивного) основні напрями впливу права на суспільно-економічні відносини з метою їх упорядкування, розвитку та охорони, а також у забезпеченні правопорядку у сфері господарювання.

Для теоретично-практичного усвідомлення функцій господарського права важливим є їх класифікація на певні різновиди. Першу групу утворює традиційний тандем регулятивної та охоронної функцій права. Значно складніше визначити коло спеціально-галузових функцій господарського права та такими функціями доречно визнавати: функцію узгодження приватних та публічних інтересів, координаційну та протекціоністську (захисту національного товаровиробника) функції.

Регулятивна функція господарського права полягає у врегулюванні нормами цієї галузі господарських відносин. Саме «ця функція здійснюється за допомогою зобов'язальних норм та визначає, якою повинна бути майбутня поведінка учасників господарських відносин (наприклад, обов'язок фізичної особи, яка виявила бажання набути статусу підприємця, пройти процедури державної реєстрації; отримання дозвільних документів (ліцензій, патентів) суб'єктами господарювання, які мають намір здійснювати види господарської діяльності, що підлягають спеціальному врегулюванню)» [9, с. 142]. Отже, регулятивна функція господарського права насамперед покликана спрямувати норми відповідної галузі на упорядкування професійних еко-

номічних відносин, надати їм завершеності, визначеності, утвердити суспільний господарський порядок. Разом із тим, вбачається можливим стверджувати, що регулятивна функція господарського права полягає не тільки у закріпленні та упорядкуванні вже існуючих у сфері господарювання відносин, але й у випереджаючому правовому впливі, що полягає у «конструюванні» певних видів відносин без опору на усталену практику господарювання за відсутності такої. З урахуванням традиційної для юридичної науки термінології, перша з означених підфункцій може бути позначена як регулятивно-статична, а друга - регулятивно-динамічна функція господарського права. Останній з перелічених підфункцій довелося надзвичайно яскраво проявитися на тлі корінних змін, що відбулись в економічному ладі України на початку 90х років минулого століття, аби майже з нуля була побудована законодавча база, адекватна потребам економіки нового типу. Незважаючи на справедливую критику на адресу «першого покоління» господарського законодавства, слід відзначити, що саме на цьому етапі були закладені правові основи тих економічних відносин, без яких немислима ринкова економіка з її банківською системою, страхуванням, акціонерною формою організації діяльності підприємств тощо. Таким чином, найбільш виражено регулятивно-динамічна функція проявляє себе на перехідних етапах функціонування держави, права та економіки. Це, однак, не означає, що на більш помірних стадіях їх розвитку господарське право може перебувати у статичності, адже не стоять на місті самі економічні відносини, що перманентно змінюються під впливом різноманітних факторів зовнішнього та внутрішнього середовища.

Доводиться констатувати, що у вітчизняній правовій системі традиційно спостерігається надмірне відставання законодавства від регульованих ним відносин. Істотної модернізації потребують, зокрема, регламентація господарських договірних зв'язків, механізми позитивної та негативної відповідальності господарюючих суб'єктів, правовий інструментарій вирішення господарських конфліктів, здійснення контролю над господарською

діяльністю тощо. Також, поточною проблемою є практичні наслідки скасування ГК України, адже «в умовах, коли на рівні правового поля майже не залишилося неохоплених правом суспільних відносин, а усі галузі чітко «приткнулися» (наблизилися) одна до одної, що майже виключило існування «сірих зон», енергія еволюції спрямувалася вглиб галузевих проблем. У цьому аспекті, власне і виявилися екстенсивні особливості першого глобального етапу розвитку права, а також спільні для усіх галузей проблеми правового регулювання, однією з яких виступали проблема ефективності останнього. У таких умовах відносно чітко окреслюється наступний закономірний глобальний етап розвитку права, яким виступає поглиблення його інструментальної спрямованості в напрямку визначення галузевих критеріїв ефективності правового впливу у контексті більш тісного зв'язку права як інструмента та переслідуваної мети для сфери суспільних відносин як результатів його застосування, у тому числі, можливо, і в міждисциплінарному осмисленні відповідної проблеми» [10, с. 42].

Між тим, «ігнорування» законодавцем деяких прогресивних правових інститутів призводить до неможливості спрямувати відповідне коло суспільних відносин у бажаному для суспільства напрямі. Наприклад, сучасною є проблема відсутності використання механізмів господарського права для побудови воєнної економіки. Зокрема, «в контексті розвитку інституту «державних завдань» та «державного замовлення», яке по суті виключено із законодавства замість розвитку. Виконання державних контрактів вимагає щонайменше планування, інформаційного обміну, усунення розбіжностей, компенсації та гармонізації з механізмами державних закупівель (замовлень, реквізиції) і відшкодування завданих збитків. За відсутності такого механізму відповідні положення є мертвими, нездатними забезпечувати функціонування економіки воєнного типу на сталій і прогнозованій основі» [11, с. 22]. З іншого боку, надмірна «зарегульованість» певних відносин чи суперечливий характер правового впливу призводить до пригнічення ділової активності, ініціативності та зацікавленості під-

приємців. Прикладами такої ситуації слугує надзвичайно складне та суперечливе технічне регулювання, притаманне вітчизняному законодавству, невиправдані ускладнення у процедурі щодо дозвільної системи тощо. Очевидно, що ефективне функціонування стимулюючих важелів впливу можливе лише за умови сприятливого правового клімату: загальний стан урегульованості тих чи інших відносин прямо відбивається на стимулюючому потенціалі господарсько-правових норм.

Стимулююча функція господарського права існо пов'язана та створює тандем із охоронною та полягає «у формуванні необхідної для держави і суспільства поведінки суб'єктів господарської діяльності шляхом створення матеріальних і нематеріальних стимулів» [12, с. 142]. Охоронна функція забезпечує захист порушених прав суб'єктів господарської діяльності. Саме охоронна функція сприяє виробленню у праві як регуляторі суспільних взаємозв'язків цінних для особи та суспільства якостей: стабільності, детальної та зрозумілої регламентації, чітких процедур [13, с. 4]. М.С. Кельман та О.Г. Мурашин визначають охороні відносини як відносини, що виникають із факту неправомірної поведінки суб'єкта як реакція держави на таку поведінку, тобто відновлення порушеного права [14, с. 32]. Таким чином, можливо говорити про спільну роль охоронної та стимулюючої функцій господарського права, яка полягає у тому, що обидві вони спрямовують поведінку учасників господарських відносин у потрібне русло. Однак, різними є способи впливу означених функцій: якщо стимулювання «м'яко відволікає» своїх адресатів від небажаних моделей поведінки, то охоронна функція діє через погрозу настання несприятливих наслідків у формі відповідальності, покарання. Завдання законодавця у господарській сфері не в останню чергу полягає у пошуку необхідного балансу між стимулюючими та обмежуючими засобами правового регулювання. У багатьох галузях господарювання цей баланс має бути істотно переглянутий на користь перших.

Звичайно, невиправдана заборона певних видів господарської діяльності виступає далеко не єдиною і не дуже поширеною,

а радше виключною формою прояву дисфункцій охоронного впливу господарського законодавства. Натомість, чинне господарське законодавство обтяжене великою кількістю зайвих, штучних, нечітких та завуальованих обмежень здійснення господарської діяльності, що великою мірою підривають підприємницьку активність та зацікавленість. Зокрема, на практиці має місце суцільне порушення припису частини 4 статті 12 ГК України, згідно з яким обмеження щодо здійснення підприємницької діяльності, а також перелік видів діяльності, в яких забороняється підприємництво, встановлюються КУ та законом. Наприклад, у Порядку та умовах видачі ліцензії на провадження окремих видів професійної діяльності на фондовому ринку, переоформлення ліцензії, видачі дубліката та копії ліцензії, затверджених рішенням Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 26.05.2006 № 345, та у Ліцензійних умовах провадження професійної діяльності на фондовому ринку – діяльності з торгівлі цінними паперами, затверджених рішенням Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 26.05.2006 № 346, встановлені вимоги до приміщення, до кількості та професійної підготовки працівників, до внутрішніх документів суб'єкта господарювання, вимоги щодо сплати статутного фонду виключно грошовими коштами, тощо. У Правилах (умовах) здійснення діяльності з торгівлі цінними паперами: брокерської діяльності, дилерської діяльності, андерайтингу, управління цінними паперами, затверджених рішенням Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 12.12.2006 № 1449, встановлені обов'язкові вимоги до договорів з цінними паперами [15, с. 96].

Серед спеціально-галузових функцій господарського права найбільш рельєфно проявляється взаємозв'язок стимулюючого напряму господарсько-правового впливу із функцією узгодження приватних та публічних інтересів, «при цьому водночас ефективність дії механізму господарсько-правового регулювання пов'язується зі ступенем збалансованості публічних та приватних інтересів й розривається у тому числі через здатність господарсько-правових норм дієво вирішу-

вати назріваючі конфлікти й тим самим знижувати рівень соціальної напруги у сфері господарювання. Проте найбільше привертає до себе увагу розгляд ефективності у тому числі через тріаду можливих цілей господарсько-правового регулювання суспільних відносин яку складають економічний, соціальний та юридичний аспекти» [16, с. 105–106]. Утім, на «арені боротьби за цінності» бойові дії розгортаються не тільки між законними та незаконними інтересами. Конфліктність і суперечливість притаманна також інтересам першої групи. У відомому рішенні у справі про охоронюваний законом інтерес Конституційний суд України відзначив таке: «...конфлікт інтересів притаманний не тільки правовим і неправовим інтересам, а й конгломерату власне законних, охоронюваних законом і правом інтересів. Йдеться про виключно легітимні, але конкуруючі інтереси покупця і продавця, боржника і кредитора, наймача і наймодавця, споживача і товаровиробника... Певною конфліктністю характеризуються і охоронювані законом та правом інтереси громадянина і держави, особи і суспільства, акціонера і акціонерного товариства, національні і загальнолюдські, приватні і публічні тощо» [17]. Попри властиві конфлікту позитивні риси, О.М. Вінник слушно відзначає, що «наслідками конфліктних ситуацій можуть бути матеріальні втрати, негаразди в роботі окремих суб'єктів, навіть кризові явища та катаклізми, численність яких у світі постійно збільшується (в Україні значний ступінь конфліктності у суспільстві зумовлений і складнощами перехідного періоду)» [18]. За таких умов завдання законодавця значно ускладнюється.

Не буде перебільшенням стверджувати, що узгодження приватних та публічних інтересів належить до числа найбільш гострих проблем не тільки для України, але й для провідних правопорядків світу. Як відзначає О.П. Подцерковний, «сучасні акти зарубіжного господарського законодавства досить давно вирости з вузьких приватноправових «штанців». Закони та кодекси, присвячені регулюванню комерційної та господарської діяльності в зарубіжних країнах, не лише визначають засади взаємин держави та під-

приємця, іншого економічного активного суб'єкта, а й засновані на врегулюванні управлінських відносин усередині господарських організацій, особливо об'єднань підприємств та їх філій, порядку реєстраційних, звітних, контрольних та інших відносин влади-підпорядкування. Це також відносини з регулювання та обмежень на фондовому ринку, боротьби з легалізацією «брудних» коштів, банківського та іншого фінансового нагляду, звітності акціонерних та інших товариств, нарешті, банкрутства та антимонопольно-конкурентних правових норм, нагляду за безпекою продукції, валютних та інших обмежень. Зокрема, саме на це вказують новітні норми Німецького 1900 р., Французького 2000 р., Чеського 1995 р., Латвійського 2000 р., Австрійського 2007 р. комерційних (підприємницьких) кодексів, сучасне економічне законодавство Японії, проект Підприємницького кодексу Республіки Казахстан тощо [19, с. 158]. Наведені аргументи дозволяють усвідомити значущість проблем узгодження приватних та публічних інтересів для правових систем сучасності.

Таким чином, у справі узгодження інтересів господарське право має свою особливу та надзвичайно значущу місію – сприяти досягненню балансу у приватно-правових та публічно-правових відносинах, аби свобода підприємницької діяльності та приватна ініціатива реалізовувались не на шкоду інтересам суспільства та держави, а навпаки, синхронізовувались із публічним інтересом, виступаючи засобом досягнення суспільно-корисних результатів.

Висновки. Функції господарського права, як обумовлені соціальним призначенням господарського права (тандему природного та позитивного), представляють собою основні напрями впливу права на суспільно-економічні відносини з метою їх упорядкування, розвитку та охорони, а також у забезпеченні правопорядку у сфері господарювання. Для теоретично-практичного усвідомлення функцій господарського права важливим є їх класифікація на певні різновиди та важливу групу утворює традиційний тандем регулятивної та охоронної функцій права. Значно складніше визначити коло спеціально-галузевих функ-

цій господарського права та такими функціями доречно визнавати: функцію узгодження приватних та публічних інтересів, координаційну та протекціоністську (захисту національного товаровиробника) функції. Регулятивна функція господарського права полягає

не тільки у закріпленні та упорядкуванні вже існуючих у сфері господарювання відносин, але й у випереджаючому правовому впливі, що полягає у «конструюванні» певних видів відносин без опору на усталену практику господарювання за відсутністю такої.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Погорілко В.Ф. Функції права. Юридична енциклопедія : в 6 т. / редкол. : Ю.С. Шемшученко та ін. Київ : Вид-во «Українська енциклопедія» імені М.П. Бажана, 1998–2004. Т. 6. 2004. 765 с.
2. Загальна теорія держави і права : [підручник] / М.В. Цвік, О.В. Петришин. Х. : Право, 2009. 572 с.
3. Степаненко Н.В., Мороз В.О. Правова характеристика функцій цивільного законодавства. *Legal Bulletin*. 2025. № 1(15). С. 45-48.
4. Сливка С. Філософія права : [навчальний посібник]. К. : Аттіка, 2012. 255 с.
5. Ткаченко В.І. Природне та позитивне право: єдності та боротьби протилежностей в праві. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2017. Серія ПРАВО. Випуск 45. Том 2. С. 171-175.
6. Рішення Конституційного Суду України у справі про призначення судом більш м'якого покарання від 2 листопада 2004 року N 15-рп/2004. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v018p710-04>
7. Кравець В.М. Співвідношення природного і позитивного права в сучасному філософсько-правовому дискурсі. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2008. № 4. С. 41-49.
8. Іваничук Р. А. Специфіка закріплення та розвитку функцій права на кодифікованому та законодавчому рівнях. *Правова система: теорія і практика*. 2019. № 4. С. 45-49.
9. Андрєєва О. Б., Жорнокуй Ю. М., Гетманець О. П. та ін. Господарське право України. Частина 1. Навчальний посібник. Х.: Харк. нац. ун-т внутр. справ, 2014. 340 с.
10. Гаврилук О. О. Проблема сучасних теоретичних та господарсько-правових підходів до розуміння ефективності права і правового регулювання. *Актуальні проблеми держави і права*. 2025. Вип. 67. С. 67-78.
11. Подцерковний О. Щодо трансформації договірних та організаційних засобів державної економічної політики воєнного часу. *Право України* 2023. № 10. С. 9-23.
12. Господарське право України. Навчальний посібник У двох частинах. Частина 1. За загальною редакцією О.П. Гетманець, Ю.М. Жорнокуя, О.М. Шуміла. Київ. 2013. 369 с.
13. Текст лекцій з навчальної дисципліни «Господарське право» обов'язкових компонент освітньої програми першого рівня вищої освіти (Право (поліцейські) Law (Police Officer) галузь знань – 08 Право, спеціальність – 081 Право, спеціалізація – Поліцейські). Харків (Вінниця). 2023. 17 с.
14. Кельман М.С., Мурашин О.Г. Загальна теорія права (з схемами, кросвордами, тестами): підручник. Київ: Кондор, 2002. 353 с.
15. Козачук М.О. Свобода підприємницької діяльності та її обмеження в законодавстві України: дис. канд. юрид. наук. Київ. 2011. 256 с.
16. Стаднік І. В. Ефективність механізму господарсько-правового регулювання. *Право і суспільство*. 2017. № 5, ч. 2. С. 104–108.
17. Рішення Конституційного суду України від 1 грудня 2004 № 18-рп у справі про охоронюваний законом інтерес. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v018p710-04>
18. Вінник О.М. Теоретичні аспекти правового забезпечення реалізації публічних і приватних інтересів: дис. канд. юрид. наук. Київ, 2004. URL: <http://www.twirpx.com/file/551506/>
19. Подцерковний О.П. Про сучасні тенденції розвитку господарського законодавства та науки господарського (економічного) права зарубіжних країн, Діалектика публічних і приватних інтересів у державному регулюванні економіки: 36. матеріалів «Круглого столу» «Діалектика публічних і приватних інтересів у державному регулюванні економіки», м. Київ, 8 листопада 2013 р. / Ред. кол.: В. С. Щербина (голова), Т. В. Боднар та ін. К.: НДІ приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України, 2013. 257 с.

Дата першого надходження рукопису до видання: 20.09.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 15.10.2025

Дата публікації: 28.11.2025